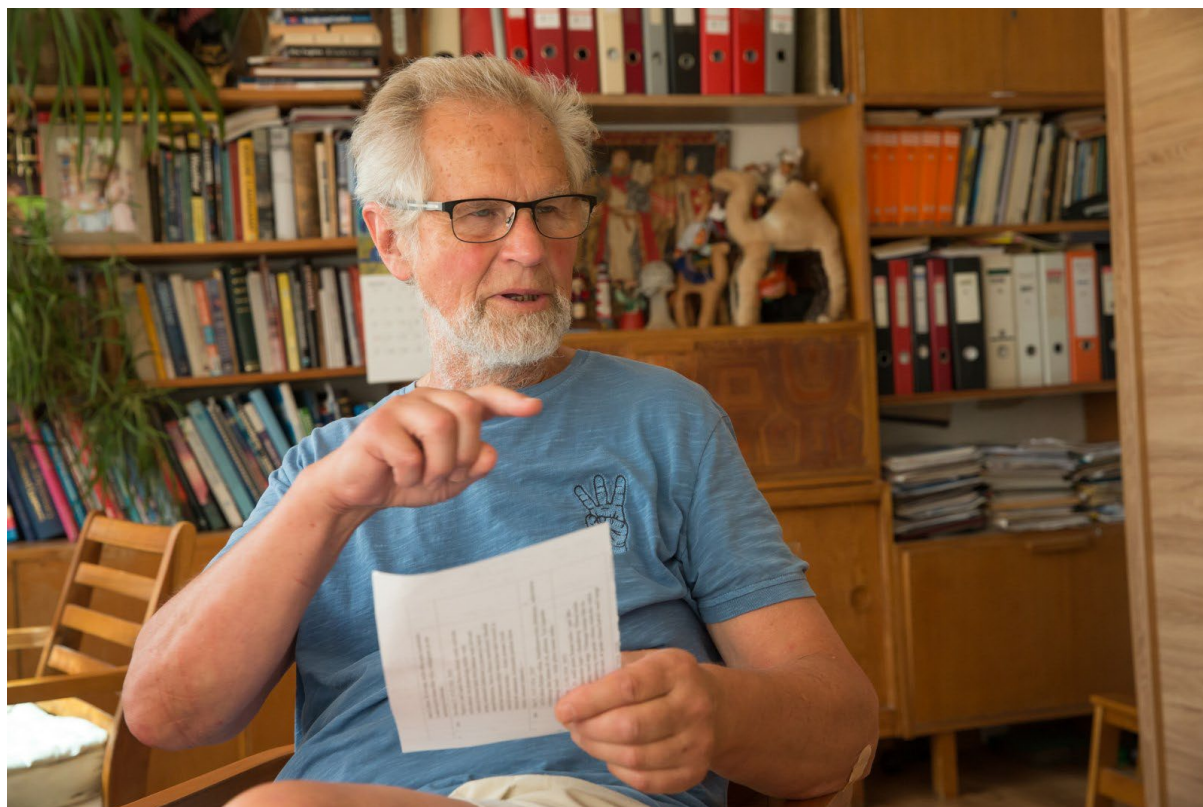

Ain Kallis tänavusest talvest: Eesti kliima on just talvekuudel tunduvalt soojemaks muutunud

Kristjan Väli

80 aastat tagas fikseeriti Eesti rekordpakane: 43,5 kraadi

ERAKORDNE SOOJUS: Klimatoloog Ain Kallis tunnistab, et tänavune talv on sügise moodi. Küll aga on veel vara rekorditest rääkida. Foto: Aldo Luud

Petseri raudteejaamas külmus vagunitäis viina ja linnud surid poole lennu peal, kukkudes elutuna linnatänavatele – just nii meenutatakse 1940. aasta jaanuari rekordkülma. 80 aastat hiljem on ilmataat otsustanud kostitada meid vastupidise, erakordselt sooja ilmaga.

Klimatoloog Ain Kallis tunnistab, et tänavune talv on eriskummaline – pigem sügise nägu. „Jaanuaris ootavad muruplatsid pügamist, õitsevad kevadlilled, kuuldavasti isegi roosid. Näärikuu esimese kümmepäevaku keskmine õhutemperatuur oli ilmasteenistuse andmeil paiguti (Tartu-, Jõgeva- ja Valgamaal) normist ehk pikaajalisest keskmisest kaheksa kraadi soojem,“ lausub Kallis. Jõgevamaal, kus 1940. aastal mõõdeti pakaserekord – 43,5 kraadi, on 80 aastat hiljem viis kraadi sooja.

Kliima muutub soojemaks

Kallis tunnistab, et rekordsoojusest on veel vara rääkida. Ka 2007.–2008. aasta talv oli erakordselt soe. Ja on mitmeid aastaid, kus soe jaanuar on olnud nii-öelda erandlik. Ehk pärast seda on tulnud käre pakane. Viimati oli nii 2007. ja 2005. aastal. „Ilmataat võib vempe visata isegi märtsis, esimesel kevadkuul. See aeg Tartus aastail 1915, 1952, 1958 ja 2013 – uskuge või mitte – oli külmem „päris“ talvekuudest,“ märgib klimatoloog. Tartu kohta käiva pikaajalise õhutemperatuure puudutava andmerea alusel võib väita, et Eesti kliima on talvekuudel märksa soojemaks muutunud. „Keskmine talvede õhutemperatuur aastaist 1870/1871 kuni 1899/1900 oli $-6,2^{\circ}\text{C}$, praegu (1981–2010) aga $-4,4^{\circ}\text{C}$,“ ütleb Kallis.

Harukordne külm

„1940. aasta jaanuaris oli pakane ikkagi harukordne – palju oli haiglates külmavõetuid ja loomad-linnud looduses surid. Enne seda polnud keegi kuulnud, et viin pudelites külmuks. Õnneks püsis külmalaine vaid mõned päevad,“ teab Kallis rääkida. Toonane külmarekord tegi üksjagu pahandust. 1940. aasta 17. jaanuari Postimees kirjeldab, et Rakvere lähedal asuva Kullaaru mõisa kubjas soovis sulatada mõisa tallis olevaid ja kinni külmunud veetorusid. Ta kasutas selleks leekpõletit. Kui leek jäi väikseks, andis ta õhku juurde. „Värske õhu juurdevool lõi leekpõletaja torust välja umbes süllapikkuse leegi, mis süütas hoone seina ja tallis leiduvad põhud,“ kirjeldab Postimees.

Kubjas proovis esiti põlengut veega kustutada, kuid kui nägi, et see ei õnnestu, hakkas lahti päästma tallis olevaid hobuseid. Appi tõtanud tuletõrjesalk aitas külmunud puitside kiuste vältida küll tule levikut, kuid tall põles maani maha.

Atmosfääriteadlane: sellel sajandil ei pruugi rekordkülmale konkurentsi tullagi

Atmosfääriteadlane Jüri Kamenik ütleb, et uuringutest ja teaduses laiemalt kasutatakse mõistet korduvusperiood. See on aeg, kui mingi nähtus, näiteks üleujutus, maavärin või vulkaanipurse kordub. „Näiteks vulkaanipursete korduvusperiood on 200 aastat, mis tähendab, et selle aja jooksul võime kindla peale seda purset oodata. Võib olla juhtub see kahe ja poole aasta jooksul, aga kindlasti 200 aasta jooksul,“ räägib Kamenik ja lisab, et korduvusperiood kehtib ka ilmastikunähtuste puhul. Tema sõnul oli rekordilähedane temperatuur 1978. aasta viimastel päevadel Narvas $42,6^{\circ}\text{C}$ külmakraadi. „Nii palju, kui meil on andmeid, võib öelda, et $-43,5^{\circ}\text{C}$ kraadi või madalam õhutemperatuur kordub umbes sajandi tagant. Kahjuks ei ole korduvusperiood muutavas kliimas püsiv. Võib päris julgelt arvata, et külmarekordi korduvusperiood on pikenenud,“ selgitab ta. „Kui palju, on võimatu öelda, aga arvatavasti vähemalt kaks korda,

ehk see võib jääda 200 aasta kanti. Sel juhul ei pruugi sel sajandil üldse lähedast õhutemperatuuri tulla.“